

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата психологічних наук, доцента,
доцента закладу вищої освіти кафедри загальної і медичної психології,
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця Луцьова
Віталія Євгенійовича на дисертаційне дослідження Ольховського
Дмитра Федоровича на тему: «Психологічні особливості особистості
досліджуваного у ситуації професійного психологічного відбору»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 – «Психологія»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження Ольховського Д.Ф. не викликає сумнівів. В умовах повномасштабної війни в Україні та зростаючої соціально-економічної нестабільності потреба у високоточних та науково обґрунтованих методах професійного психологічного відбору набуває стратегічного значення. Автор справедливо підкреслює, що сучасні підходи до відбору повинні враховувати не лише професійні компетенції, а й психологічну стійкість, особистісні установки та мотиви самопрезентації кандидатів. Запропоноване дослідження заповнює суттєву прогалину у вивченні комплексної взаємодії свідомих, підсвідомих і неусвідомлюваних аспектів особистості у відбірних процедурах, що особливо важливо в критичних соціальних умовах.

Дослідження виконано в межах наукової школи професора Наталії Родіної та поєднує кілька рівнів наукової традиції: психодіагностику психічних процесів у межах функціональної психофізіології (школа М. Ланге, яка має корені в Одеському університеті), глибинно-психологічний аналіз із використанням проєктивних методик (метод портретних виборів Л. Сонді, методика Люшера), а також вимірювання усвідомлюваних репрезентацій через стандартизовані опитувальники. Такий багатошаровий підхід дозволяє інтегрувати об'єктивні, суб'єктивні та неусвідомлювані параметри особистості, що є унікальним для сучасної української психологічної науки.

Наукова новизна роботи цілком відповідає заявленим автором положенням. Вперше створено багаторівневу модель особистості досліджуваного у ситуації професійного психологічного відбору, яка інтегрує психофізіологічні, інтелектуальні, мотиваційні та поведінкові компоненти, включно з мотивами самопрезентації та установками щодо процедури дослідження. Особливої уваги заслуговує розробка та апробація модифікованої шкали L, що дозволила емпірично верифікувати відмінності між свідомими та несвідомими аспектами самопрезентації, а також визначити

індивідуальні патерни поведінки досліджуваних у стресових умовах оцінювання. Це суттєво розширює сучасні уявлення про психологічні механізми впливу на результати відбору.

Практичне значення дисертації підтверджується успішною апробацією результатів у державних та комерційних структурах, а також впровадженням у навчальний процес підготовки майбутніх психологів. Дослідження забезпечує дієвий інструментарій для підвищення об'єктивності та ефективності професійного відбору, що відповідає реальним викликам психологічної науки та практики. Значна публікаційна активність автора — 9 наукових робіт, у тому числі у фахових і міжнародних виданнях, та участь у провідних наукових конференціях (національних та міжнародних) — свідчить про належну апробацію та визнання отриманих результатів науковою спільнотою.

Перший розділ дисертаційної роботи «Психологія особистості досліджуваного у ситуації професійного психологічного відбору. Теоретичні засади та сучасний стан досліджень» має оглядово-теоретичний характер і розглядає ключові наукові підходи до вивчення проблеми. Аналізуються основні теоретичні підходи та емпіричні дані щодо впливу індивідуально-психологічних характеристик на поведінку в умовах психологічного експерименту та відбору. Розділ присвячено визначенню сутності, завдань і структури процесу відбору, а також місця психодіагностики в ньому. Розглядаються професійно важливі якості, які підлягають оцінюванню, включно з психофізіологічними параметрами, когнітивними здібностями, особистісними рисами та мотивом самопрезентації, а також обґрунтовується необхідність вивчення цих характеристик на свідомому, підсвідомому та декларативному рівнях.

Висновки до першого розділу дисертаційного дослідження мають значну теоретичну вагу, адже вони демонструють глибоку інтеграцію різних психологічних підходів до розуміння поведінки особистості в умовах професійного психологічного відбору. Автор переконливо показує, що ситуація відбору є за своєю суттю стресовою та оцінювальною, що активізує як свідомо обрані копінг-стратегії, так і несвідомі захисні механізми, при цьому мотив самопрезентації виступає ключовим чинником у формуванні поведінки кандидата. Важливим є й узагальнення, що психодіагностика у відборі має відбуватись на трьох рівнях — декларативному, суб'єктивно-усвідомленому та підсвідомому, — із комплексною оцінкою психофізіологічних, інтелектуальних, особистісних та мотиваційних параметрів. Це створює надійну методологічну основу для розробки авторської моделі особистості, представленої у наступному розділі, та

підтверджує актуальність обраного напрямку дослідження як для наукової психології, так і для прикладних завдань кадрового відбору.

Другий розділ дисертаційної роботи «Методологічне обґрунтування та методичне забезпечення дослідження психологічних особливостей особистості досліджуваного у ситуації професійного психологічного відбору» має прикладно-методологічний характер і складається з двох змістовних підрозділів. Представлено комплексну авторську модель, розроблену на основі системного, психодинамічного, проєктивного, особистісно-орієнтованого, саноцентричного, мотиваційного та гендерного підходів. Модель включає блоки соціально-демографічних показників, свідомих і несвідомих характеристик, психофізіологічних особливостей, індивідуальних здібностей, мотиваційної сфери, мотиву самопрезентації та установки на процедуру дослідження. наведено опис комплексу методик, відібраних для емпіричної перевірки моделі. Зазначено, що обраний інструментарій дає змогу дослідити психологічні характеристики на декларативному, суб'єктивно-усвідомленому та підсвідомому рівнях, що забезпечує комплексність аналізу та дозволяє виявляти зв'язок між самопрезентаційними установками і специфічними проявами когнітивної та перцептивної діяльності.

Третій розділ дисертаційної роботи «Аналіз результатів емпіричної верифікації характеристик моделі особистості досліджуваного у ситуації професійного психологічного відбору» має аналітично-результативний характер і охоплює п'ять змістових підрозділів. Досліджено вплив освіти, віку, статі та типу посади на схильність до самопрезентаційних стратегій і рівень впевненості у собі. Проаналізовано показники пам'яті, уваги, зорово-просторового відтворення та креативності, виявлено зв'язки між когнітивними характеристиками та особистісними рисами. Описано чотири типи свідомих установок та отримані за проєктивними методиками формули несвідомих потягів, що вказують на суперечливу й емоційно напружену внутрішню організацію респондентів. Встановлено роль складу особистості, психопатійних і параноїдальних ознак та тенденцій гіперкомпенсації агресії у формуванні поведінки в ситуації відбору. Виділено три типи установок на процедуру дослідження та розроблено тріадний алгоритм аналізу індивідуальних показників. Розділ завершується системним описом моделей мотивів самопрезентації та їх використання для підвищення точності та ефективності професійного психологічного відбору.

Отже, проведене дослідження має важливе наукове та практичне значення, оскільки комплексно розкриває психологічні особливості особистості у специфічній та малодослідженій ситуації професійного

психологічного відбору. Розроблена та емпірично перевірена модель особистості, що включає соціально-демографічні, психофізіологічні, інтелектуальні, свідомі та несвідомі компоненти, мотиваційну сферу, мотиви самопрезентації та установки на процедуру дослідження, дозволяє отримувати цілісне уявлення про індивідуально-психологічний профіль кандидата. Такий підхід підвищує точність діагностики, дає змогу виявляти приховані особистісні тенденції, що впливають на професійну поведінку, а також забезпечує можливість більш ефективної адаптації кандидатів до умов професійного середовища.

Отримані результати поглиблюють теоретичні уявлення про взаємодію свідомого та несвідомого у процесі професійного відбору та відкривають перспективи для удосконалення методів психологічної експертизи. Практичне впровадження розробленої моделі та психодіагностичного інструментарію дає змогу оптимізувати процес оцінювання кандидатів, підвищити обґрунтованість управлінських рішень у сфері підбору персоналу, сприяти розвитку психологічної культури організацій та збереженню психічного здоров'я працівників. Таким чином, робота робить внесок у розвиток сучасної прикладної психології, забезпечуючи науково обґрунтовану основу для подальших досліджень та практичних розробок у галузі професійного психологічного відбору.

Незважаючи на безсумнівно високу позитивну оцінку отриманих результатів, окремі аспекти дослідження залишаються відкритими для подальшої наукової дискусії:

1) У дисертації автор стверджує, що мотивація до самопрезентації є ключовим фактором у поведінці досліджуваних під час проходження професійного психологічного відбору. Разом з тим, відсутнє використання інструментів для оцінки саме типів або тактик самопрезентації, зокрема валідованої Шкали вимірювання тактик самопрезентації (Self-Presentation Tactics Scale, Lee & Quigley, 2002) чи інших. На нашу думку це би розширило аналітичні можливості вивчення цього явища та типологічну деталізацію отриманих результатів.

2) В емпіричній частині дослідження (стор 108) автор зазначає «Окрім цього були встановлені розбіжності між групами чоловіків та жінок. ... жінки не брешуть свідомо щодо свого образу у кращому світлі, а самі вірять у нього, тоді, як чоловіки цим не переймаються» Це дуже цікаве твердження яке потребує конкретизації обґрунтування та уточнення емпіричних корелятив.

3) Хоча в роботі (стор. 113-117) подано детальну кількісну статистику щодо помилок все ж таки відсутня глибша психологічна

інтерпретація природи неорганічних помилок — таких як деформація, персеверація чи підняття. Використання поняття "неорганічна природа помилок" залишає багато простору для суб'єктивної інтерпретації, без чіткого діагностичного контексту.

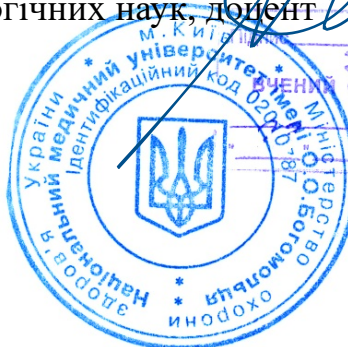
Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Ольховського Дмитра Федоровича на тему «Психологічні особливості особистості досліджуваного у ситуації професійного психологічного відбору» є самостійним і завершеним науковим дослідженням. Актуальність теми, глибина теоретико-методологічного обґрунтування, достовірність та наукова новизна отриманих результатів, а також їхнє повне висвітлення у публікаціях автора свідчать про високий методологічний, науково-теоретичний, методичний і практичний рівень виконання роботи.

Враховуючи це, можна стверджувати, що дисертаційна робота Ольховського Дмитра Федоровича відповідає галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 зі змінами внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 року та №502 від 19.05.2023 року. Автор роботи, Ольховський Дмитро Федорович, безумовно, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

Доцент закладу вищої освіти
кафедри загальної і медичної психології
Національного медичного університету
імені О.О. Богомольця,
кандидат психологічних наук, доцент

Віталій ДУНЬОВ

ЗАСВІДЧУЮ
ПОВНОВАЖЕННИЙ СЕКРЕТАР УНІВЕРСИТЕТУ

20.